

Липованська червона острівна худоба України

Анотація. Розглянуто результати обстеження замкненої, локальної популяції Липованського червоної острівної худоби, яка мешкає на островах Дунайського біосферного заповідника.

Ключові слова: біорізноманіття, генофонд, популяція, Дунайські острови, заповідник, червона худоба, Вілково, старообрядці-ліповані, середовище існування.

Abstract. The results of research of the isolated local population of the Lipovan red island cattle, which inhabit the islands of the Danube Biosphere Reserve, are described in the article.

Key words: biodiversity, gene pool, population, Danube islands, reserve, red cattle, Vilково city, Old Believers-lipovans, habitat.

Ю. ГУЗЄЄВ, головний зоотехнік

ТОВ «Голосііво»

М. ДЕМЧУК, науковий співробітник

Інститут розведення та генетики тварин НААН України

О. ВОЛОШКЕВИЧ, канд. біол. наук

Дунайський біосферний заповідник

Д. ВІННИЧУК, докт. с.-г. наук

НААН України

Постановка проблеми. Біорізноманіття має вирішальне значення в збереженні та раціональному використанні генофонду локальних порід в певних екологічних умовах довкілля.

Ефективний розвиток тваринництва можливий при наявності в популяції генетичного різноманіття, існування відмінних генотипів та адаптаційної здатності тварин до конкретного середовища.

Аборигенні та реліктові породи високо цінуються в розвинених країнах світу як носії генофонду та рідкісних генетичних блоків, що забезпечують формування господарськи корисних ознак, втрачених у сучасних високо інтенсивних породах. Ці тварини не потребують значних

енергетичних затрат при їх обслуговуванні тощо.

Розвиток тваринництва неприпустимий без урахування екологічних вимог до використання тварин в специфічних умовах навколишнього середовища. Продукція тваринництва повинна проходити сертифікацію на екологічну чистоту. Генетична сертифікація має бути і в тварин, з цією метою необхідно ширше втілювати в практику методи генетичного маркування та моніторингу ситуацій в стадах, породах, популяціях [9].

Тому в 2007р. під керівництвом докт. с.-г. наук, проф. Д.Т. Вінничука та за підтримки заступника міністра аграрної політики України П.І. Вербицького нами було здійснено експедиційне обстеження генофонду популяції липованської червоної острівної худоби України.

Метою нашого дослідження було вивчення популяції липованської червоної острівної худоби з метою встановлення її біологічних і господарських характеристик.

Матеріалом досліджень слугувала замкнена популяція липованської червоної острівної худоби, яка мешкає в дельті Кілійського

Рецензент: докт.с.-г. наук, професор **І.В. Гончаренко** (НУБіПУ).

гирла Дунаю, на островах, що входять до складу Дунайського біосферного заповідника (далі ДБЗ).

Результати і обговорення.

Поява цієї худоби пов'язана з переселенням в Дунайсько-Чорноморські плавні старообрядців-липован у XVII сторіччі. Вони почали розводити тут власну худобу.

За часів правління Катерини II, невдоволені колонізацію півдня України, запорізькі козаки починають розселятися по необжитих місцях України, Росії та Сибіру. Заселяють вони і Дунайські плавні та приводять з собою худобу, яку розводять на островах. В основному це була сіра степова худоба та метиси з червоною колоністською худобою.

На початку XVIII сторіччя в дельту Дунаю почали переселятися також донські козаки - старообрядці, з якими сюди потрапляє і їхня худоба - метиси різних поєднань кубано-чорноморського відріддя сірої степової худоби з червоною астраханською, червоною великоруською, червоною ногайською [10].

У XIX сторіччі червона степова худоба, як породна група, потрапляє на острови, де змішується з місцевою худобою. Масове проникнення червоної степової худоби в старообрядницьке поселення Вилково та на Дунайські острови розпочинається в радянський період, але старообрядці намагаються свою худобу розводити ізольовано від завезеної. Значну роль у цій ізоляції мав і статус прикордонної зони з Румунією, у зв'язку з чим можливості завозу худоби сюди були дуже обмежені.

У Дунайському біосферному заповіднику популяція липованської червоної острівної худоби мешкає в заповідній зоні на островах Кубанському і Кубану в кількості 50 голів та близько 150 голів утримує місцеве населення по інших островах в буферній зоні заповідника.

У популяції липованської червоної острівної худоби можна виділити два типи : перший - це власне тварини, яких розводять на островах Кубанський та Кубану, здичавілі стада, котрі перебувають під відкритим небом без будь-якого захисту. Кількість худоби на острові регулюють шляхом відстрілу. Худоба червоної масті, є особини з білими відмітинами, яких намагаються відстрілювати в першу чергу.

Тварини рухливі, у них чітко виражені орієнтувальні рефлекси, під час зміни напряду вітру на східний, тварини змушені, уникаючи підтоплення мігрувати островами у пошуках підвищеного місця, а також кращих кормів. У острівної худоби відмінні інстинкти самозахисту, під час спланованого відстрілу, при наявності собак, особливо

при перебуванні на відкритих ділянках, дорослі тварини створюють захисне кільце, всередині якого знаходяться телята та частина корів. У корів виражена сезонність отелень, які припадають на березень, квітень та травень, але рідко отелення бувають і в інші місяці навіть зимові, пов'язано це явище з помірним кліматом. Корови теляться завжди в одному і тому самому місці на острові. Отелення проходять легко завдяки дрібноплідності, новонароджені телята протягом 30 хвилин після облизування їх матерями починають рухатися, швидко знаходять вим'я корови-матері та ссуть її. Телята активні та допитливі, швидко та по-різному реагують на будь-які подразники.

Голова в острівної худоби середніх розмірів, грубувата, з легкою горбоносістю, пропорційна до будови тіла, у деяких трапляються слабко виражені агуті, носове дзеркало чорне, очі великі, пропорційні, темного кольору, блискучі, флуоресцюючі, що допомагає острівній худобі добре бачити уночі. Роги середньо-довгі, не товсті, розлогі, світлого кольору, з чорними кінчиками. Вуха пропорційні голові, вушна раковина у більшості тварин має чорну кайму, на звукові подразники активно ними рухають, оцінюючи ситуацію. Якщо тварини розсіюються по островах, першим сигналом взаємозв'язку між особинами та розпізнавання у своїй популяції є акустичні імпульси. Тварини гармонійно складені, спина рівна, тулуб добре розвинений, об'ємистий, завдяки вживанню великої кількості рослинної їжі. Молодняк піджаристий. Тварини сухуваті, мають міцний, але тонкий кістяк, можливо через недостатню кількість мінералів на острові. Острівна худоба високонога, має сильні кінцівки та міцний копитний ріг, передні кінцівки правильно поставлені, але в задніх кінцівках спостерігається слабко виражена саблестість. Шкіра не товста, еластична. На зиму тварини "одягаються" в шубки з довгої, густої, темно-червоного кольору шерсті з підпушком, у літній - швидко линяють, з'являється рідка шерсть. Волосяний покрив у тварин світло-червоного та червоного кольору, ніздрі, анус чорного кольору, у биків голова та передня частина тулуба майже чорні, кінчик мошонки має темний колір. Хвіст довгий, сильно рухливий що допомагає тваринам відлякувати кровосисних комах, китиця хвоста світла.

Острівна худоба пристосувалася до підтоплення місцевості, під час зміни вітру з боку моря, старші тварини виводять стадо на підвищення і знаходяться там до закінчення підтоплення, яке може тривати до декількох тижнів, навіть і в холодні періоди року. Тварини стійкі проти гнусу та кровососних комах і паразитів, які мешкають у воді, витримують безкормицю та

потім швидко нагулюють масу, живляться влітку соковитими травами, очеретом, рогозом, різними видами осок, кущовою рослинністю, любляють обліпиху з плодами та гілки дерев. У зимовий період липованська острівна червона худоба живиться сухими залишками рослин, кущів та гіллячковим кормом. Стійкі до вологого жаркого та вологого холодного клімату. Мають підвищену резистентність до таких хвороб як туберкульоз, піроплазмоз, мастит та інші хвороби. Відбір відбувається під впливом природних факторів і загальному виживанню цієї худоби набагато вище від тієї, яку намагалися завозити на острови з колишніх радянських колгоспів.

Другий тип липованської червоної острівної худоби розводять старовіри-липовани в особистих господарствах і вона domestикована, теж червона, але в типі прослідковуються відмінності: це домашні тварини, у яких добре розвинені молочні задатки. Молодняк, отриманий у домашньому господарстві, після ручного вигоювання переправляють на різні острови для подальшого утримання. На островах худоба потрапляє в природні умови, дичавіє і розмножується. В зимовий період для підгодовування тварин власники цієї худоби на острови підвозять корми. В міру потреби в м'ясі, господарі у першу чергу відстрілюють бичків, а потім тих корів, які народили хоч одне теля.

На островах дельти Кілійського гирла на вільному випасі розводять також коней, а в румунській частині транскордонного білатерального резервату «Дельта Дунаю», загальна площа якого сягає 630 тис. га, утримують і свиней.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Через релігійні переслідування старообрядці – липовани свого часу змушені були переселитися на острови в Дунайських плавнях, туди ж потрапляє з ними і липованська худоба, яку вони

почали розводити на островах з XVII сторіччя.

2. Примусова ізоляція старообрядців–липован у поєднанні з суворим прикордонним режимом тривала до останніх часів, тому і ареал популяції липованської червоної острівної худоби досі обмежений.

3. Липованська червона острівна худоба замінила зниклих диких великих травоядних тварин, тому на території ДБЗ ця популяція є інструментом управління рослинністю.

4. Під впливом острівної худоби формується лугове різнотрав'я і різко збільшується біорізноманіття плавневих екосистем. Розширення площ з луговим різнотрав'ям замість потужних заростей очерету вздовж приморських кос, густо зарослих найбільшими в Україні площами обліпихи, істотно зменшує загрозу їх знищення під час періодичних зимових пожеж.

5. Найбажанішим фенотипом тварин при створенні репродуктивного ядра здичавілої рогатої худоби є тварини червоної масті, і це одна із цілей плану управління (менеджмент плану) Дунайського біосферного заповідника, затвердженого Мінприроди України.

6. Для збереження флористичного різноманіття рекомендується утримувати на островах ВРХ з розрахунку 2-3 голови на 1 га.

7. Біологічні та зоотехнічні характеристики популяції липованської червоної острівної худоби і їх генетична структура повністю не вивчені.

8. Збережена популяція липованської червоної острівної худоби є національним надбанням України і має наукову та господарську цінність.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Винничук Д.Т.** //Сохранение генофонда сельскохозяйственных животных./ Молочно-мясное скотоводство.//74 выпуск. УРОЖАЙ 1989.с-3-8.
2. **Винничук Д.Т.**//Теоретические аспекты сохранения

генофонда животных.//Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва.-Біла Церква.-2012.-вип.4(73).-с.-180 – 190.

3. **Фомичев Ю.П., Марзанов Н.С.** // Некоторые направления генетических исследований в животноводстве Российской Федерации.//Эколого-генетические проблемы животноводства и экологически безопасные технологии производства продуктов питания.// ТЕЗИСЫ ДОКЛАДОВ . Дубровицы,1998.с-79-82.
4. **Уханов С.В., Столповский Ю.А., Банникова Л.В. и др.**//Генетические ресурсы крупного рогатого скота.//М.: Наука.-1993.- 171 с.
5. **Браунер А.А.**//Животноводство: История животноводства в степной Украине.//Одесса; Всеукраинский госиздат.-1922.-341с.

6. **Вепринцев Б.Н., Ротт Н.Н.**//Проблемы сохранения генофонда.//М.: Знание.-1985.- 64 с.
7. **Гайко А.А.**// Горынский скот Белорусского Полесья.// Труды Белорусского НИИ животноводства.-1962.-т. 3.- с. 41 – 60.
8. **Деконский С.С.** //История завода серого украинского скота.// М.: Типо-лит. И.И.Пашкова.-1903.-30 с.
9. **Жебровский Л.С., Бабуков А.В., Иванов К.М.** // Генофонд сельскохозяйственных животных и его использование в селекции.//Л.:Колос.-1983.- 352 с.
10. **Басов Н. М.** // Вилково - город трех храмов, 72 островов и бесконечных каналов// Одесса, Астропринт.-2011.-147 с.

УДК 504.054:637.54

Вікова динаміка вмісту важких металів у м'язах качок

Анотація. Наведено результати досліджень по вмісту важких металів в м'язах качок при різних способах вирощування в зоні радіоактивного забруднення. Доведено, що вирощування качок на водоймі сприяє зниженню накопичення важких металів в м'язах порівняно з птахами, що утримувалася безвигульно.

Ключові слова: качки, вигульне та безвигульне утримання, радіоактивно забруднена територія, важкі метали.

Abstract: The article presents the results of studies of heavy metals in the muscles of ducks at different ways to hold on radioactively contaminated territories. It is shown that raising ducks on the pond helps reduce heavy metals in muscle compared with poultry, grown intensive.

Key words: ducks, extensive and intensive housekeeping, radioactively contaminated area, heavy metals.

С. КОВАЛЬОВА, здобувач
Житомирський національний
агроекологічний університет

Постановка проблеми. Аварія на Чорнобильській АЕС в 1986 р. виявилася глобальною катастрофою, що не має аналогів, як за площею, яка була піддана радіоактивному забрудненню, так і за її наслідками. [3, 5].

Структурні зміни в тваринництві поліської зони Житомирщини, особливо в найзабрудненіших її районах, призвели до порушення в них особливостей традиційного формування м'ясних ресурсів. Конкретною особливістю нинішнього періоду є те, що, по-перше, виробництво м'яса в індивідуальному секторі зростає, а по-друге, що воно не лише споживається безпосередньо виробниками (членами сільських сімей), а й в значній кількості реалізується без належного контролю. При цьому значну питому вагу в сімейних м'ясних ресур-

сах має продукція від ВРХ і птиці, зокрема м'ясо качок. Саме це питання має інтерес і щодо радіологічних аспектів, оскільки найбільш «екологічно чисте» м'ясо виробляють саме в птахівництві [4].

Основною перевагою розведення качок є їхні біологічні особливості: енергія росту в молодому віці, відмінна здібність у пошуках кормів, хороше використання дешевого корму, невибагливість та висока плодючість. Качки здатні давати продукцію в звичайних умовах, тому в багатьох країнах в харчуванні вони є головним джерелом натурального протейну.

Вирощують качок для одержання м'яса, яєць, печінки та пера. Качині лапки на Сході вважають делікатесом, особливо із задоволенням їх споживають в Гонконгу. Качине м'ясо відзначається специфічним смаком, воно ніжне, соковите, біологічно повноцінне і містить більше 20% білка. Це продукт з оптимальним співвідношенням амінокислот [2].